

Länsstyrelsen
Gotlands län

Beslut

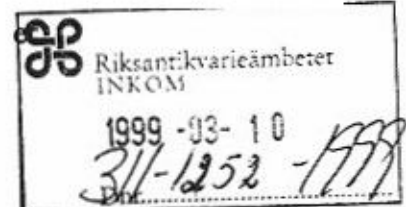
Dnr 221-2108-98

4.2.1999

Livsmiljö/kultur
Joakim Hansson
Tel: 0498-292124
Fax: 0498-247275
E-post: joha@i.lst.se

Kopia

Enligt förteckning sidan 4

H 008 (Boställen)
A 194 (Prästgård)**Byggnadsminnesförklaring (BM) av prästgårdsmiljön i Dalhem, fastigheten Dalhem
Prästgården 1:1, Gotlands kommun.**

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § första stycket av lagen om kulturminnen m.m. (1988:950) KML prästgårdsmiljön på fastigheten Dalhem Prästgården 1:1 för byggnadsminne (BM) enligt följande.

BM-förklaringen omfattar prästgårdens huvudbyggnad (1), källare och bod (2), flygel (3) och f.d. smedja (4). Till byggnadsminnet hör även omgivande trädgård inkluderande stentunar, planteringar och träd enligt bifogad karta.

BYGGNADSBESKRIVNING

Dalhem prästgårdsmiljö är en av Gotlands viktigaste välbevarade kyrkomiljöer. Prästgården med uthusbyggnader ligger i direkt anslutning till kyrkan. I huvudbyggnaden finns betydande medeltida delar, medan miljön som sådan utgör en blandning av 1700-tal och 1800-tal.

De tidigaste skriftliga uppgifterna om bebyggelsen på Dalhem prästgård, belägen väster om kyrkan finns i mellersta Gotlands inventariebok från 1661 och beskrivs även i husesynerna 1693 och 1750. Denna byggnad utgör i dag delar av såväl nedre som övre våningen i huvudbyggnaden (1). Denna i kalksten i två våningar ombyggdes 1770. Vid synen 1774 omnämns även en flygelbyggnad 1764 (3) och öster om huvudbyggnaden en förfallen bulhus för drängarna. Vidare nämns ett hönshus och en knuttimrad byggnad. Till byggnadsbeståndet kring storgården ingick hela åtta bulhus, de flesta under agtak. Trädgården var anlagd vid besiktning 1832, då det fanns förutom huvudbyggnaden flygel (3), drängstuga och ladugård bestående av tre längor. År 1835 nämns ytterligare en tiondelada och en småhuslänga i sten samt ett tröskvandringshus. Före 1840 hade en ny källarbyggnad (2) uppförts och 1852 ombyggd samt försedd med stenvälv. Smedjan (4) uppfördes 1857. År 1888 revs ladugårdarna som utdömts och en ny mångfunktionsladugård uppfördes, som revs i mitten av 1950-talet. Åren 1888-94 omlades trädgården med en rundel som central utgångspunkt.

Huvudbyggnaden (1) har omfattande medeltida murverk med synliga hörnkedjor i såväl bottenvåningen som övre våningen. Ytterväggarna i bottenvåningen är c:a en meter tjocka, medan väggarnas mått i övre våningen är endast c:a 80 cm. För att klargöra byggnadens

\\saur\dokument\2004\UOHA\DALHE\DALHEPR.DOC

Postadress
621 85 VISBYBesöksadress
Strandgatan 2Telefon
0498-29 21 00Telefax
0498-21 72 89

1999.03.31
Anmälan till BHM-reg o Ur/mag

historia fordras en omfattande byggnadsarkeologisk undersökning. Huvudbyggnaden fick genom ombyggnaden på 1700-talet ett typiskt gotländskt utseende. Den utökade parstugeliknande planlösningen har i stort sett bevarats. Ursprungligen var bottenvåningen inredd med förstuga i mitten, till vänster dagligstuga och kök, mitt för förstugan en liten kammare och till höger om förstugan studerkammare och sal. I övre våningen fanns en stor sal, medan resten av våningsytan utgjordes av mindre kammare. Vid en renovering 1884 minskades salen och ytterligare kammare inreddes i andra våningen. Byggnaden moderniserades 1946-47 genom att köket förnyades och expedition med brandsäkert valv inrättades. VVS indrogs vid denna reparation. Interiören bevarar bl.a. flera kakelugnar från 1700-talet, sandstensspis från 1600-talet, dörrar m.fl. inredningsdetaljer från 1700-talet.

Källarbyggnaden (2) uppfördes mellan 1835-40. Den välbevarade komplementbyggnaden med låg höjd och flackt tak och slutna murar utgör ett gott exempel på ekonomibygnader från 1800-talets mitt och har därigenom ett högt kulturhistoriskt och miljömässigt värde.

Flygelbyggnaden (3) i kalksten i en våning uppfördes 1764 med placering vinkelrätt mot huvudbyggnaden. Den hade ursprungligen funktionen som brygghus, bagarstuga, bod och visthus. Byggnaden ombyggdes 1888 och 1946 samt fungerar i dag som församlingshem. Den präglas av den förstnämnda ändringen. Huset utgör till sin exteriör en viktig del av det nuvarande byggnadsbeståndet med stor betydelse för gårdsbildningen.

Smedjan utgör, som uppfördes 1857 som ett för boställsinnehavaren enskilt hörande hus ombyggdes c:a 1940 till garage med bevarande av den ursprungliga exteriören. Det lilla huset är en kulturhistoriskt intressant byggnad, viktig för byggnadsbeståndet och gårdsbildningen.

Prästgården omges av ett stort parkområde med ett åldrigt trädbestånd och delvis bevarat gångsystem med drag från såväl 1700-talet som 1800-talet.

Prästgårdsmiljön i Dalhem har ett högt kulturhistoriskt värde där betydande medeltida inslag ingår, men dess karaktär domineras då det gäller huvudbyggnaden av 1700-talet och det typiska gotländska byggnadssättet, medan de övriga byggnaderna har karaktären av sent 1800-tal. Genom att miljön ligger i nära anslutning till kyrkan har prästgården stor betydelse för att helhetsmiljön skall kunna bevaras.

SKYDDSFÖRESKRIFTER

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2§ KML följande skyddsföreskrifter:

1. Ovan angivna byggnader (1-4) får inte rivas, byggas till eller till sitt yttre byggas om. Inga förändringar får heller ske vad gäller takutformning, takmaterial, fönster, dörrar, yttertrappor och fasadmaterial eller övrig exteriör utformning.
2. I byggnaderna (1-4) får inte göras ingrepp i stomme och takstol, eller ändring av bärande konstruktioner, rumsindelning och skorstensstockar. Håltagning får ej ske i medeltida murverk (gäller byggnad 1).
3. I interiören till prästgårdens huvudbyggnad (1) får inte göras ingrepp i eller ändring av rumsindelning, fast inredning såsom äldre eldstäder, äldre golv- och takbräder, väggskåp,

äldre innertrappor med räcken, äldre väggytskikt, äldre listverk och äldre dörrar inklusive beslag.

4. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vid underhålls- och reparationsarbeten får endast traditionella material och metoder användas och utförandet skall ske på sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Alla framtida arbeten skall ske i samråd med länsstyrelsen.

5. Parken/ trädgården, det område som på bilagda karta avgränsas med streckad linje, får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Tillhör till trädgården som väg, grindstolpar, grindar, tunar, träd, markfast stenbord m.m. får inte flyttas, tas bort eller ändras. Det tillhörande park-, väg- och gårdsområdet skall hållas i sådant skick, att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

KOMMENTARER

Avsikten med skyddsföreskrifterna är att inga exteriöra (byggnaderna 1-4) eller interiöra (byggnad 1) förändringar enligt punkterna 1, 2 och 3 skall ske. Därför är även mindre förändringar av markbeläggningen, tunar och portar, uppsättning av antenner, räcken skärmtak, altaner, markiser, skyltar, lampor m.m. tillståndspliktiga och skall utföras i samråd med länsstyrelsen.

Fört underhåll och restaurering skall kontakt tas med länsstyrelsen, Livsmiljöenheten/ Kultur. Råd om åtgärder ges av länsstyrelsen.

Även för BM prövas bygglovspliktiga åtgärder på sedvanligt sätt i kommunens byggnadsnämnd. Stadsarkitektkontoret bör kontaktas i osäkra fall.

Om det finns skäl, får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna enligt 3 kap 14 § i KLM.

ÖVRIGT

Lydelsen i detta beslut har ändrats något jämfört med tidigare lydelse. Ändringarna är av redaktionell karaktär, sakinnehållet är fortfarande detsamma. Samtliga remissinstanser som svarat har förhållit sig positiva till byggnadsminnesförklaringen.

EV ÖVERKLAGANDE AV BESLUTET

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten, se bilaga. Beslutet skall enligt 3 kap. 21 § lagen om kulturminnen mm tillämpas utan hinder av att ev talan förs mot beslutet.

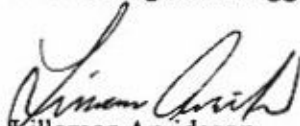
BESLUTANDE MM

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Lillemor Arvidsson.

Föredragande har varit länsantikvarie Lennart Edlund.

Den förberedande handläggningen har utförts av byggnadsantikvarie Joakim Hansson.

I den slutliga handläggningen har även deltagit förste länsassessor Lena Johansson.

Lillemor Arvidsson
landshövding

Lennart Edlund
länsantikvarie

Kopia

RAÄ

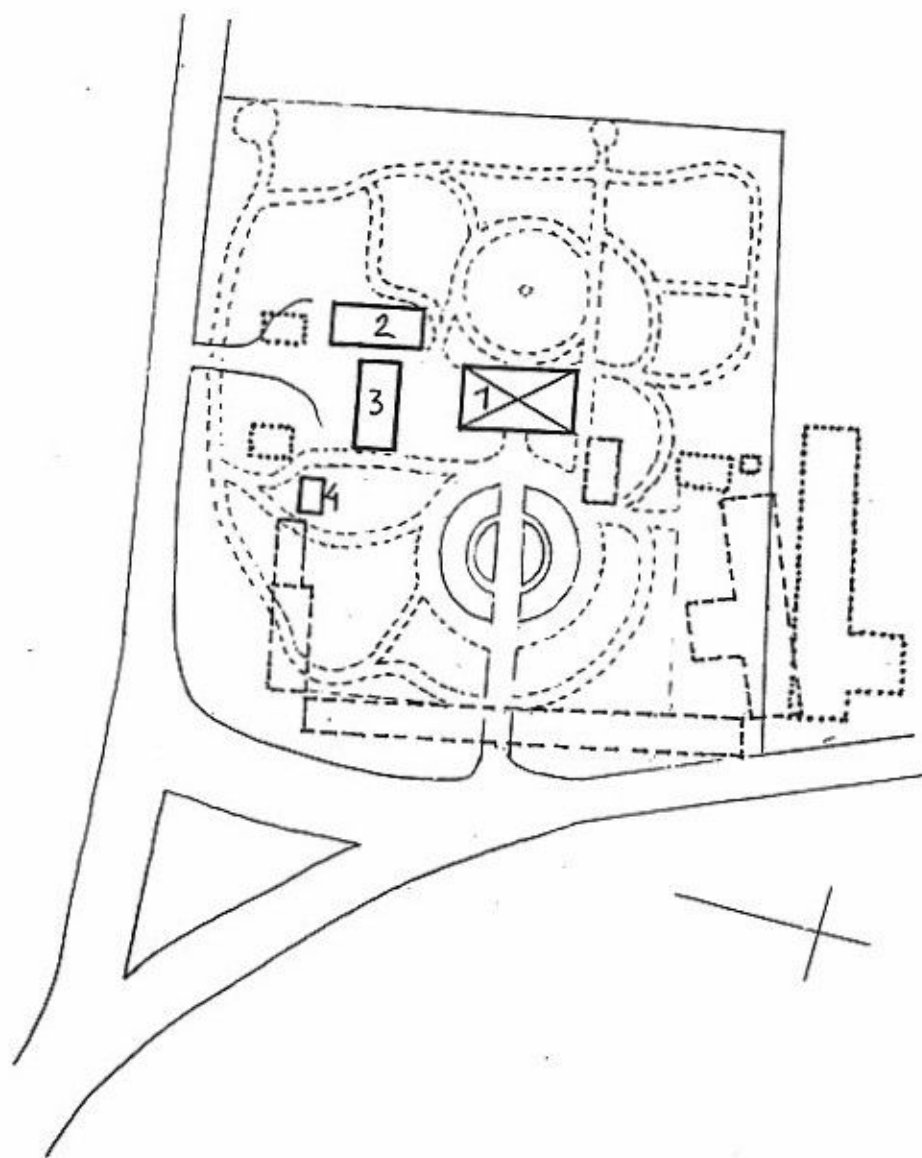
Byggnadsnämnden
Gotlands fornsal
Kultur- och fritidsnämnden
Egendomsnämnden i Visby stift

Kopia av lagakraftvunnet beslut

RAÄ

Lantmäterimyndigheten
Gotlands fornsal
Byggnadsnämnden
Länsantikvarien
Egendomsnämnden i Visby stift

FRÄSTGÅRDEN 1:1 DALHEM

1. Mangårdsbyggnad
2. Källare och bod
3. Flygel, f.d. bryggerhus och drängstuga
4. Garage, f.d. smedja

De streckade byggnaderna härrör från laga skiftes karta
1876-1874

De prickade byggnaderna från NM 1917

Trädgårdsanläggningen streckad, från NM 1917